

Warszawa, 4 sierpnia 2010 r.

„OSOBY STARSZE – PRAWO DO SAMODZIELNOŚCI”

Pierwsza konferencja prasowa prof. Ireny Lipowicz, Rzecznika Praw Obywatelskich

Jednym z planowanych priorytetów prof. Ireny Lipowicz, nowego Rzecznika Praw Obywatelskich będzie przestrzeganie i ochrona praw osób starszych. Potrzebę taką widzi ona zarówno na podstawie analizy spraw podejmowanych przez Biuro RPO, jak i obserwacji trendów demograficznych oraz zmian społecznych zachodzących w krajach Unii Europejskiej. Dlatego zamierza m.in. powołać specjalny zespół ekspercki, który zajmie się badaniem obecnie istniejących przepisów pod kątem możliwości dyskryminacji osób starszych. Chciałaby również kontynuować i rozwijać współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi w tym obszarze, np. Uniwersytetami Trzeciego Wieku.

Prawa obywatelskie osób starszych są obecnie w Polsce jednym z najbardziej narażonych na dyskryminację obszarów życia publicznego. Powodów jest kilka m. in. rosnąca liczebność tej grupy wiekowej. Według prognoz GUS do 2030 r. liczba osób w wieku 60+ wzrośnie z obecnych 7 mln do 10 mln. Badania Eurostatu prognozują, że w 2060 r. odsetek Polaków w wieku 65+ będzie wynosił 36.2 procent, co plasuje Polskę na pierwszym miejscu w Europie. Kolejnym zagrożeniem jest złe położenie ekonomiczne tej grupy wiekowej – w chwili obecnej emeryci w Polsce należą do najuboższych w UE. Co więcej, prognoza przewiduje pogorszenie tej sytuacji w perspektywie do 2020 r. Widoczny jest również problem słabego uczestnictwa osób starszych w organizacjach społecznych oraz niewielki odsetek ich obecności w parlamencie i samorządzie terytorialnym. Brakuje również infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób starszych, produktów kierowanych do tej grupy wiekowej i specjalnych sklepów dla seniorów.

Polskie prawo i organizacja państwa nie nadążają za zmianami w strukturze demograficznej społeczeństwa. Problem dyskryminacji ze względu na wiek staje się coraz powszechniejszy, a ustalane przed laty bariery wiekowe dotyczące zatrudnienia czy sprawowania niektórych funkcji w życiu zawodowym nie uwzględniają stosunkowo szybkiego wzrostu długości życia. Dzisiaj faktem staje się **pokolenie 80+**. Tymczasem nie następuje odpowiednia ewolucja w przepisach prawa, nie zmieniają się istniejące normy i wskaźniki w zakresie infrastruktury, nie przystosowywany do obsługi tej grupy jest państwowy i samorządowy aparat biurokratyczny.

Na sprawy ludzi starszych można patrzeć jako na rosnący problem i zobowiązanie państwa, ale można też widzieć w tym szansę i całkiem spory, niewykorzystywany efektywnie potencjał. Należy tylko dostrzec w ludziach starszych partnerów społecznych a nie wyłącznie „przedmiot opieki”. Nie wypychać ich za wszelką cenę na emerytury i renty, do domów

starców, wzmacniać ich poczucie osamotnienia i zgorzknienia. Zamiast tego należy wspomagać ich zatrudnienie, motywować do działania na polu zawodowym i społecznym, kontynuować edukację i podnoszenie kwalifikacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich dostrzega wysiłki państwa na rzecz aktywizacji ludzi starszych – programy 50+. Jest to jednak o wiele za mało w stosunku do skali problemu. Ponadto brakuje konsekwencji i ciągłości we wdrażaniu tych pomysłów, trudno też mówić o właściwej koordynacji i współpracy pomiędzy poszczególnymi resortami. W efekcie państwowy system wsparcia dla ludzi starszych, służący przedłużeniu ich aktywności życiowej, nadal nie funkcjonuje właściwie.

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich stale monitoruje kwestie dotyczące łamania praw i dyskryminacji osób starszych. W latach 2006-2010 Rzecznik skierował ponad 30 wystąpień generalnych, dotyczących m. in. kwestii związanych z dostępnością usług bankowych, aktywizacji osób 50+, możliwością kontynuowania pracy naukowej przez profesorów kończących 70 rok życia, finansowania przez samorządy terytorialne pobytu osób starszych w domach opieki społecznej czy hospicyjnej, spraw dotyczących ubezwłasnowolnienia, dofinansowania gospodarstw rolnych prowadzonych przez osoby starsze.

Na szczególną uwagę zasługuje pytanie prawne, jakie Rzecznik w 2008 r. skierował do Sądu Najwyższego w sprawie podjęcia uchwały: „Czy osiągnięcie wieku emerytalnego i nabycie prawa do emerytury może stanowić wyłączną przesłankę rozwiązania za wypowiedzeniem stosunku pracy z pracownikiem – kobietą lub mężczyzną i nie oznacza dyskryminacji pracownika ze względu na płeć i wiek (art. 11 k.p.)?”. Sąd Najwyższy w całości podzielił zdanie RPO. Natomiast 19 lipca 2010 Rzecznik, w odpowiedzi na skargi indywidualne, skierował wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie uniemożliwienia wykonywania zawodu notariusza przez osoby powyżej 70 roku życia.

Wpływ spraw indywidualnych do Rzecznika w tym obszarze w latach 2009 i 2010 wynosił 43 skargi indywidualne dotyczące dyskryminacji ze względu na wiek.

Rzecznik Praw Obywatelskich apeluje do osób starszych, aby aktywnie uczestniczyli w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Zwraca uwagę na to, że dzisiejsi „ludzie starsi” to przecież zarówno pokolenie Powstańców Warszawskich, jak i ludzie „Solidarności”.

Prof. Irena Lipowicz, RPO VI kadencji, pełni swoją funkcję od **21 lipca 2010 r.** W tym okresie do Biura RPO wpłynęły **1 172** nowe sprawy, a Rzecznik wystąpiła w **14** sprawach generalnych. Pierwszą z nich było wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Infrastruktury w sprawie ustalenia powierzchni użytkowej lokali.

Prof. Irena Lipowicz, nowa Rzecznik Praw Obywatelskich w latach 1991-2000 była posłem na Sejm, członkiem Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego opracowującej Konstytucję z 1997 r. Od 1997 r. przewodniczyła Komisji Samorządu Terytorialnego. Była również zastępcą przewodniczącego Klubu Parlamentarnej Unii Wolności oraz wiceprzewodniczącą Zgromadzenia Parlamentarnej OBWE, a także członkiem Komisji Spraw Zagranicznych. Od 1998 r. jest profesorem Uniwersytetu im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. W latach 2000-2004 była ambasadorem nadzwyczajnym i pełnomocnym Rzeczypospolitej Polskiej w Republice Austrii, następnie (2004-2006) Ambasadorem - Przedstawicielem Ministra Spraw Zagranicznych ds. Stosunków Polsko-Niemieckich. W latach 2005 – 2010 była członkiem Kolegium NIK. W latach 2006-2008 była profesorem Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej w Warszawie. Od 2008 r. wybrana do Komitetu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. Dyrektor zarządzający Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej (2008-2010). W 2009 r. otrzymała tytuł doktora h.c. Uniwersytetu Osnabruck. Została odznaczona Wielkim Złotym Orderem za Zasługi dla Republiki Austrii, Wielkim Krzyżem Zasługi Orderu Zasługi dla Republiki Federalnej Niemiec oraz odznaczeniami krajów związkowych Styrii i Górnej Austrii. Otrzymała również nagrodę prawniczą im. Edwarda Wendego i nagrodę im. Grzegorza Palki za zasługi dla samorządu terytorialnego.